

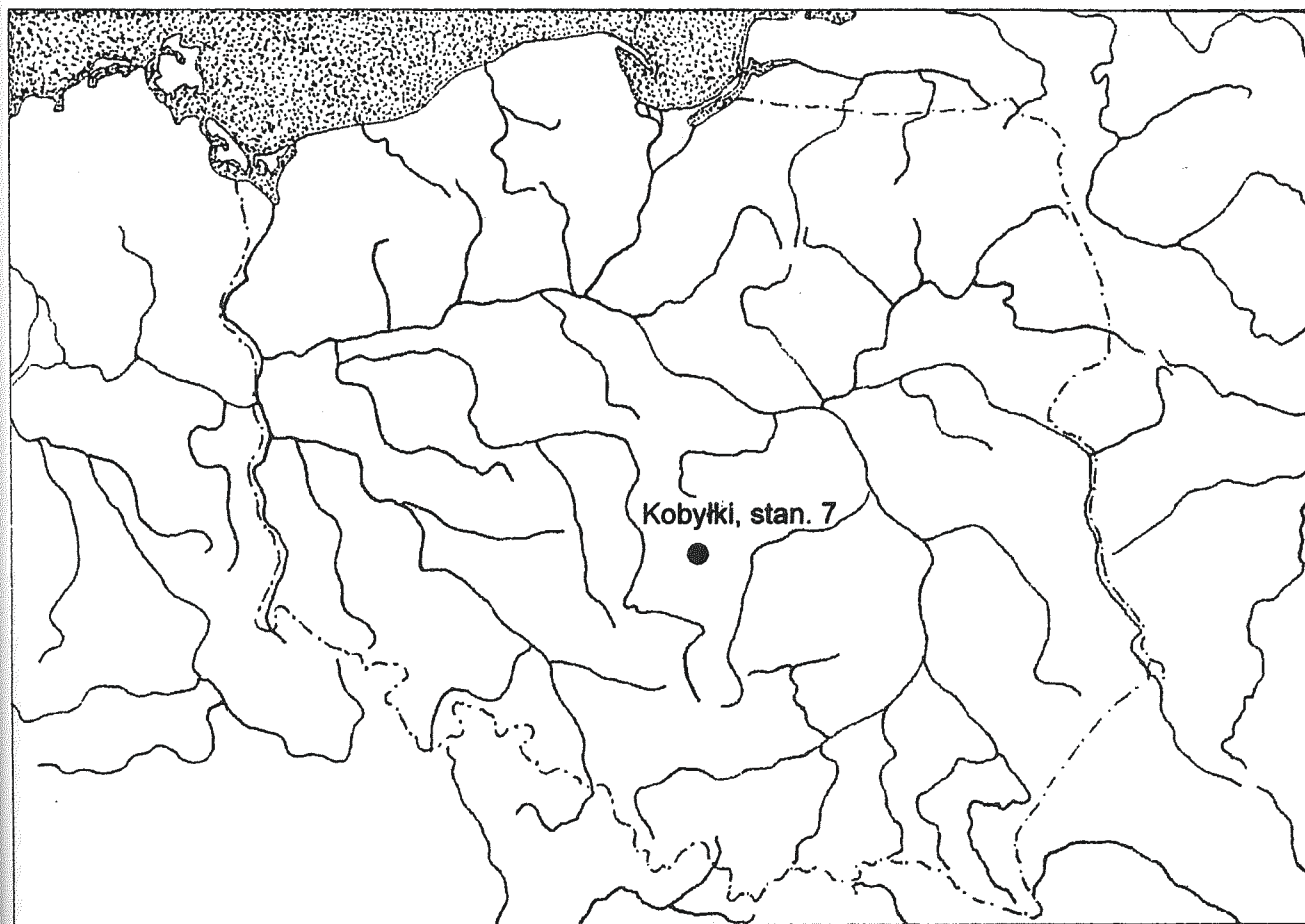
Andrzej Pelisiak

Wielokulturowe stanowisko z neolitu i początków epoki brązu w Kobyłkach, stan. 7, pow. Bełchatów, woj. łódzkie

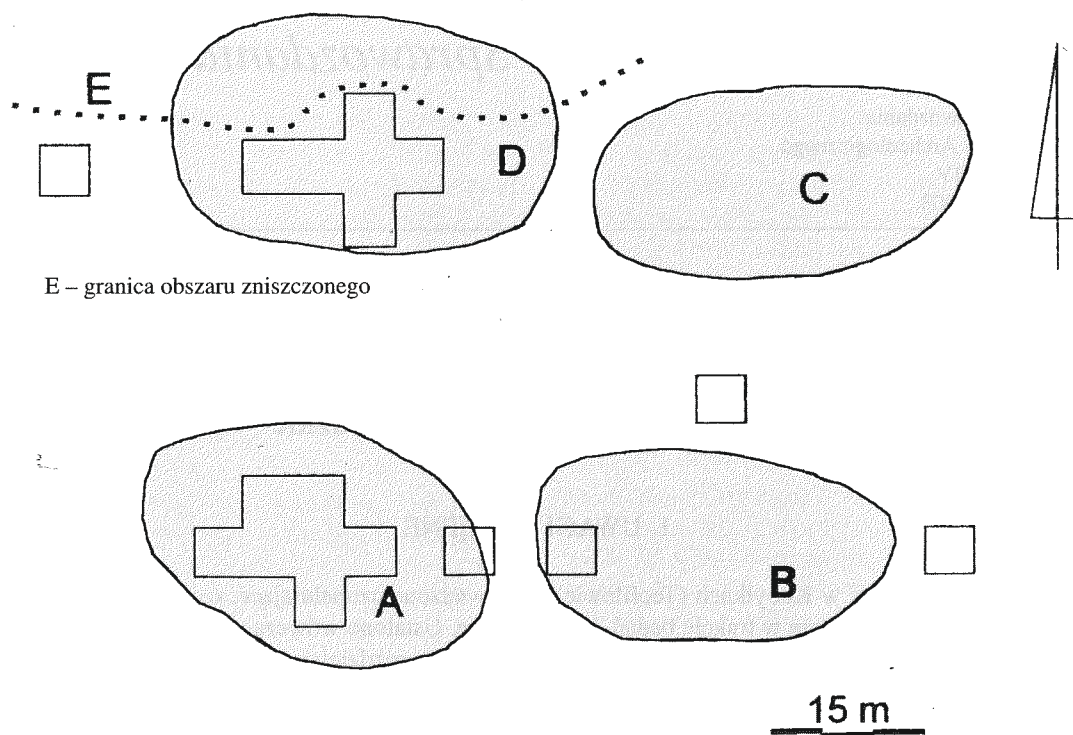
1. UWAGI WSTĘPNE

Wielokulturowe stanowisko w Kobyłkach (Teofilowie) oznaczone numerem 7 zostało odkryte w trakcie badań AZP w 1987 roku (ryc. 1). Leży na kulminacji niewielkiego, zwydmionego wzniesienia w strefie krawędziowej dolinki obecnie okresowego cieku (lewostronnego dopływu Grabi), najprawdopodobniej w rejonie jego pierwotnych źródeł. W 1994 i 1995 roku na stanowisku i w jego otoczeniu prze-

prowadzono uzupełniające, szczegółowe badania powierzchniowe. Ustalono wówczas, iż materiały na powierzchni tworzą cztery rozdzielające się skupiska. Oznaczono je jako A, B, C i D (ryc. 2). Każde z nich zajmuje powierzchnię 400–500 m². Ze względu na postępujące niszczenie stanowiska, w 1995 roku przeprowadzono na nim ratownicze badania wykopaliskowe. Prace koncentrowały się w obrębie sku-

Ryc. 1. Kobyłki, stan. 7. Ogólna lokalizacja stanowiska
Abb. 1. Kobyłki, Fundst.7. Allgemeine Lokalisierung der Fundstelle
Рис. 1. Кобылки, пам. 7. Местонахождение памятника

Ryc. 2. Kobylki, stan. 7. Ogólny plan stanowiska z naniesionymi wykopami archeologicznymi
 Abb. 2. Kobylki, Fundst. 7. Der allgemeine Plan der Fundstelle mit markierten archäologischen Ausgrabungen
 Рис. 2. Кобылки, пам. 7. Общій план пам'ятника с археологічеськими раскопами

pisk A i D. Z tych stref pochodzi też podstawowa pula źródeł archeologicznych. Pozostałe części stanowiska rozpoznano sondażami. Łącznie wykopy miały powierzchnię 450 m².

W trakcie badań zarejestrowano znaczne zniszczenie stanowiska. W częściach B, C i D przyczyniły się do tego niewielkie piasznice. W części D, w strefie nie objętej wybieraniem piasku, natrafiono na dobrze zachowany układ materiałów. W próchnicy ornej ceramika, przedmioty krzemienne i polepa nie były liczne. Większość z nich zalegała w warstwie kulturowej o miąższości 20–25 cm. W części A pierwotny układ zabytków został zakłócony przez głęboką orkę.

Na tym obszarze znaczna część zabytków ruchomych zalegała w warstwie próchnicy ornej. Warstwa kulturowa (jej spąg) zachowała się tam na niewielkim obszarze. W jej obrębie odkryto skupisko polepy, a pod nią warstwę mocno przepalonego na kolor ceglastoczerwony piasku. W strefie tej natrafiono również na pozostałości budowli słupowej. W obrębie skupisk A, B i C rejestrowano wyłącznie fragmenty ceramiki kultury pucharów lejkowatych (dalej KPL) i przedmioty krzemienne o cechach neolitycznych. W części D stanowiska towarzyszyły im ułamki naczyń z wczesnego okresu epoki brązu (kultury mierzanowickiej – dalej KM).

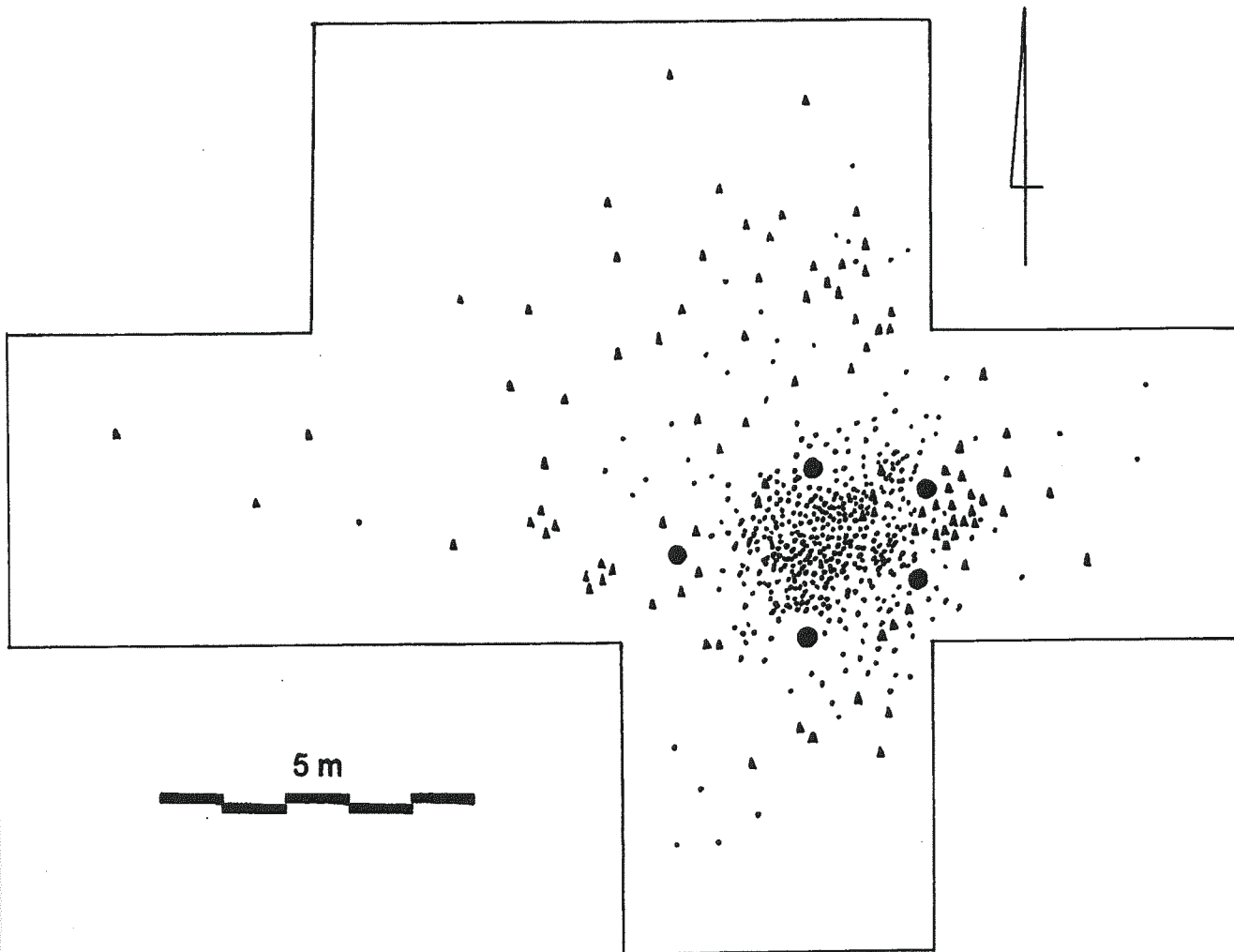
2. POZOSTAŁOŚCI OSADNICTWA KPL

W trakcie badań wykopaliskowych materiały KPL rejestrowano we wszystkich częściach stanowiska, przy czym w strefach B, C i D nie natrafiono na pozostałości innych kultur pradziejowych. Odkryto stosunkowo liczne zabytki ruchome (ceramika, przedmioty krzemienne, polepa) oraz pozostałości zabudowy.

2. 1. RUCHOMY MATERIAŁ ZABYTKOWY

Łącznie odkryto 357 fragmentów naczyń glinianych, odpowiednio 104 w części A, 11 w części B, 15 w części C i 227 w części D (ryc. 3, 4, 5). Ceramika charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. Niewielkie rozmiary poszczególnych fragmentów poważnie utrudniają odtworzenie form na-

czyń. Na podstawie odkrytych ułamków zidentyfikowano puchary. Prawdopodobnie w użyciu były również amfory i misy. Ceramika ze wszystkich części stanowiska jest identyczna pod względem technologicznym. Do gliny dodawano potłuczone skorupy oraz pocięte trawy, słomę lub plewy. Ceramika jest jednobarwna, czarna w przełomie. Naczynia były wygładzane. Ściany zewnętrzne niektórych dużych form pokrywano warstwą rozwodnionej glinki, co daje efekt zbliżony do chropowacenia. Naczynia były ornamentowane lub niezdobione (ryc. 5: 2, 5, 6, 9, 11). Przeważnie zdobiono strefę podkrawędzną zewnętrzną, choć odnotowano również ornamentykę w pasie podkrawędznym wewnątrz naczyń. Zarejestrowano kilka podstawowych wątków ornamentacyjnych. Najczęstsze są motywy odcisniętych słupków (ryc. 5:

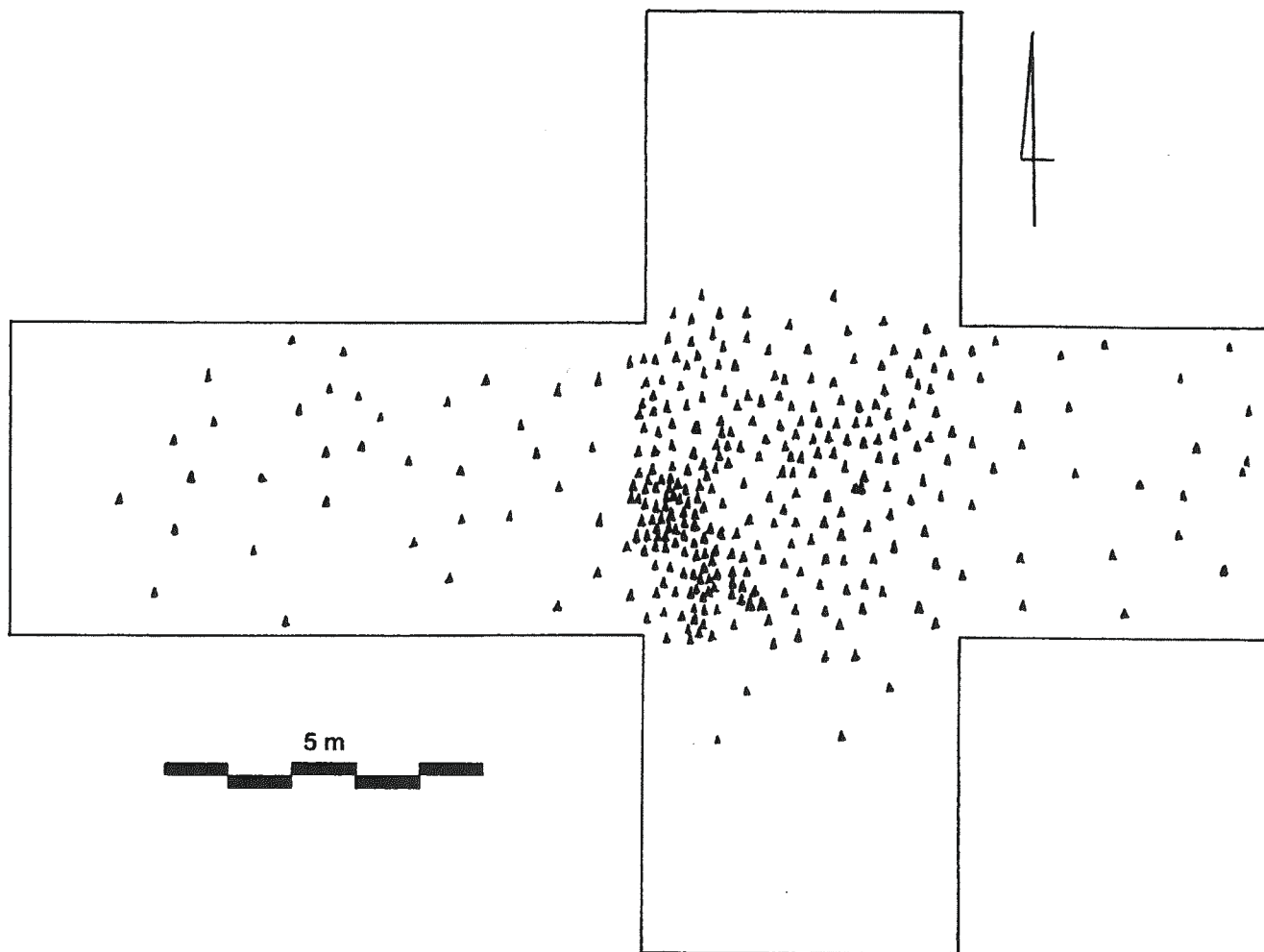

Ryc. 3. Kobyłki, stan. 7, część A. Planigrafia pozostałości osadnictwa KPL w warstwie kulturowej: trójkąty – fragmenty ceramiki, punkty – polepa, wypełnione koła – dołki posłupowe
 Abb. 3. Kobyłki, Fundst. 7, Teil A. Planigraphie der Siedlungsüberbleibsel der Trichterbecherkultur in der Kulturschicht: Dreiecke – Keramikfragmente, Punkte – Bekleibung, volle Kreise – Pfostenlöcher
 Рис. 3. Кобылки, пам. 7, участок А. Планиграфия остатков поселения КВС в культурном слое: треугольники – фрагменты керамики, точки – обмазка, заполненные кружки – столбовые ямки

3, 4, 8, 12). Niekiedy słupkom towarzyszy zygzak (ryc. 5: 7). W wypadku dwóch naczyń odnotowano słupki i zygzak w strefie podkrawędnej zewnętrznej oraz zygzak w strefie podkrawędnej wewnętrznej (ryc. 5: 1, 10).

W Kobyłkach, stan. 7, odkryto 104 przedmioty krzemienne (23 w części A, 3 w części B, 4 w części C i 74 w części D). Z dużym prawdopodobieństwem cały inwentarz z części A można łączyć z KPL – w rejonie tym nie odnotowano ceramiki z wczesnego okresu epoki brązu. Z inną sytuacją mamy do czynienia w strefie D. Z tego rejonu tylko część przedmiotów krzemiennych ma na tyle wyraźne oblicze stylistyczne, iż ich związek z KPL nie budzi wątpliwości. Trudno natomiast rozstrzygnąć, jaka część odpadów niecharakterystycznych, głównie odlupków, łączy się z osadą KPL, a jaka z „wczesnobrązowym” etapem zasiedlenia stanowiska. Cechy wytwórczości krzemieniarskiej KPL mają: 1 część wierzchołkowa wiórowca z jednym bokiem retuszowanym na stronie górnej z krzemienia świciechowskiego (ryc. 6: 7); 1 fragment wióra od rdzenia jednopiętowego z krzemienia czekoladowego (ryc. 6: 8); 1 mocno wyeksploatowany rdzeń wiórowy jednopiętowy z krzemienia czekoladowego, jeden bok przygotowany odbiciami od tyłu rdzenia, pięta zaprawiona odbiciami od odlupni (ryc. 6: 11); 1 część przypiętkowa i środkowa wiórowca (ryc. 6: 1) z wióra częściowo korowego z jedną krawędzią retuszowaną na stronie górnej (krzemień kredowy narzutowy); 1 duży półtylczak z krzemienia świciechowskiego z krawędziami drobno retuszowanymi na stronie górnej (ryc. 6: 3); 1 część wierzchołkowa i środkowa wiórowca z krzemienia świciechowskiego, jedna krawędź retuszowana na stronie górnej, wierzchołek retuszowany do postaci płaskiego pseudodrapiska (ryc. 6: 4); 1 fragment wióra od rdzenia jednopiętowego z krzemienia świciechowskiego, jedna krawędź z retuszem użytkowym, lekko wyświecona (ryc. 6: 6). Z KPL może się również łączyć przekłuwacz z ułamanym żądłem wykonany z odlupka korowego z krzemienia kredowego narzutowego. Wymienione przedmioty mają liczne odpowiedniki na stanowiskach KPL w różnych regionach zasje-

tego z krzemienia czekoladowego (ryc. 6: 8); 1 mocno wyeksploatowany rdzeń wiórowy jednopiętowy z krzemienia czekoladowego, jeden bok przygotowany odbiciami od tyłu rdzenia, pięta zaprawiona odbiciami od odlupni (ryc. 6: 11); 1 część przypiętkowa i środkowa wiórowca (ryc. 6: 1) z wióra częściowo korowego z jedną krawędzią retuszowaną na stronie górnej (krzemień kredowy narzutowy); 1 duży półtylczak z krzemienia świciechowskiego z krawędziami drobno retuszowanymi na stronie górnej (ryc. 6: 3); 1 część wierzchołkowa i środkowa wiórowca z krzemienia świciechowskiego, jedna krawędź retuszowana na stronie górnej, wierzchołek retuszowany do postaci płaskiego pseudodrapiska (ryc. 6: 4); 1 fragment wióra od rdzenia jednopiętowego z krzemienia świciechowskiego, jedna krawędź z retuszem użytkowym, lekko wyświecona (ryc. 6: 6). Z KPL może się również łączyć przekłuwacz z ułamanym żądłem wykonany z odlupka korowego z krzemienia kredowego narzutowego. Wymienione przedmioty mają liczne odpowiedniki na stanowiskach KPL w różnych regionach zasje-

Ryc. 4. Kobyłki, stan. 7, część D. Planigrafia ceramiki KPL w warstwie kulturowej
 Abb. 4. Kobyłki, Fundst. 7, Teil D. Planigraphie der Keramik der Trichterbecherkultur in der Kulturschicht
 Рис. 4. Кобылки, пам. 7, участок D. Планиграфия керамики КВС в культурном слое

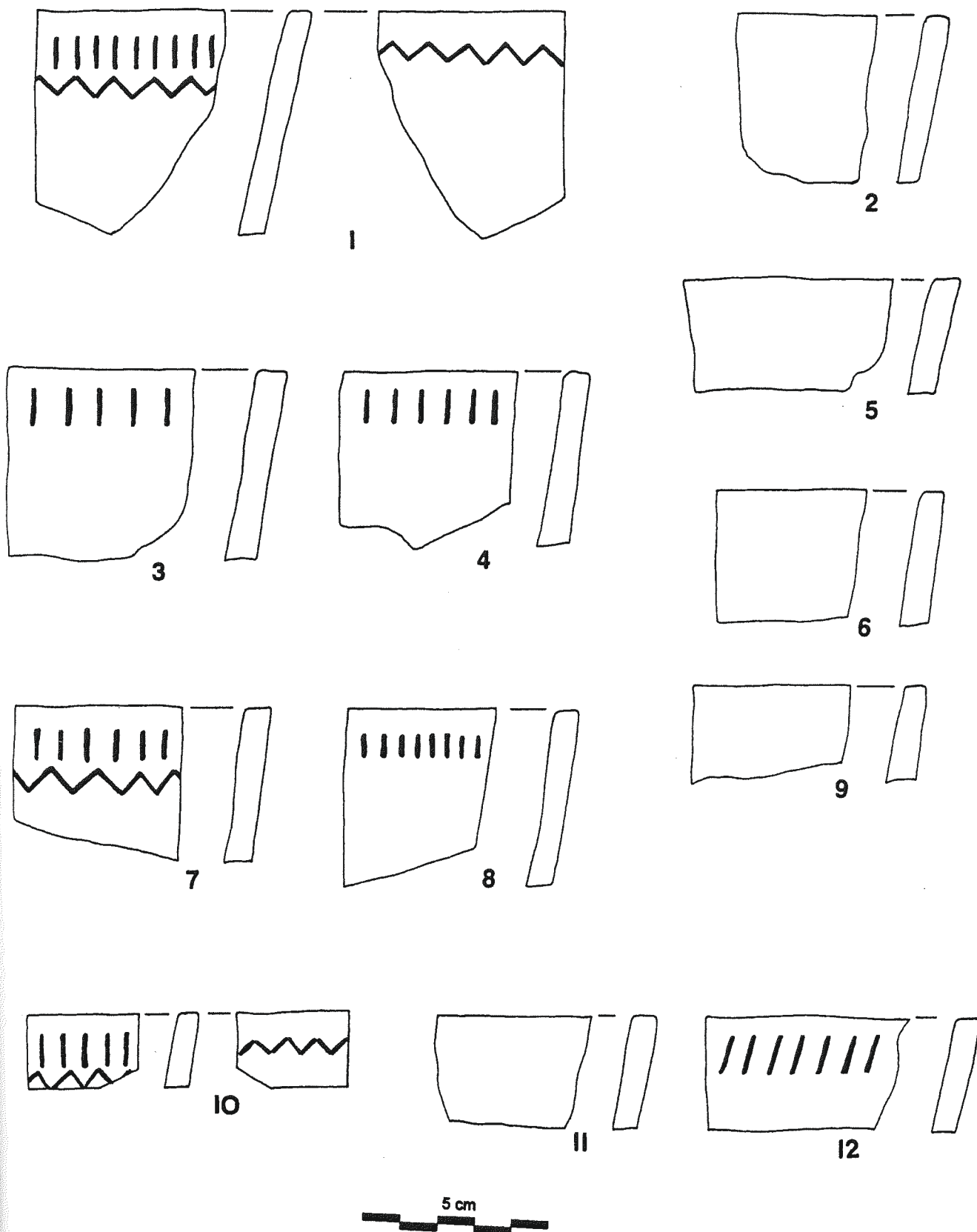
dlonych przez społeczności tej kultury (np. B. Balcer 1975; 1983; A. Pelisiak 2002B; 2002C; 2003).

2. 2. BUDOWNICTWO

Na pozostałości urządzeń osadowych natrafiono w części A i D stanowiska. W pierwszej z wymienionych stref odkryto skupisko polepy (ryc. 3). Piaski podłoża w jej obrębie były przepalane na kolor ceglastoczerwony. Pod warstwą kulturową odkryto pięć dołków posłupowych zamykających przestrzeń ok. 20 m². Dołki na planie były okrągłe o średnicach 30–35 cm i głębokości do 40 cm. Podłoże na terenie ograniczonym dołkami posłupowymi było szczególnie mocno przepalane. Tam też odkryto najwięcej brył polepy. Opisane pozostałości są szczątkami budynku słupowego. Liczne negatywy plecionki zachowane na polepie sugerują, że miał on ściany wykonane z gałęzi oblepionych gliną. Podobnie wykonane domostwa spotykamy na wszystkich badanych wykopaliskowo osadach KPL w dorzeczu Grabi (A. Pelisiak 2002A; 2002B; 2002C; 2003).

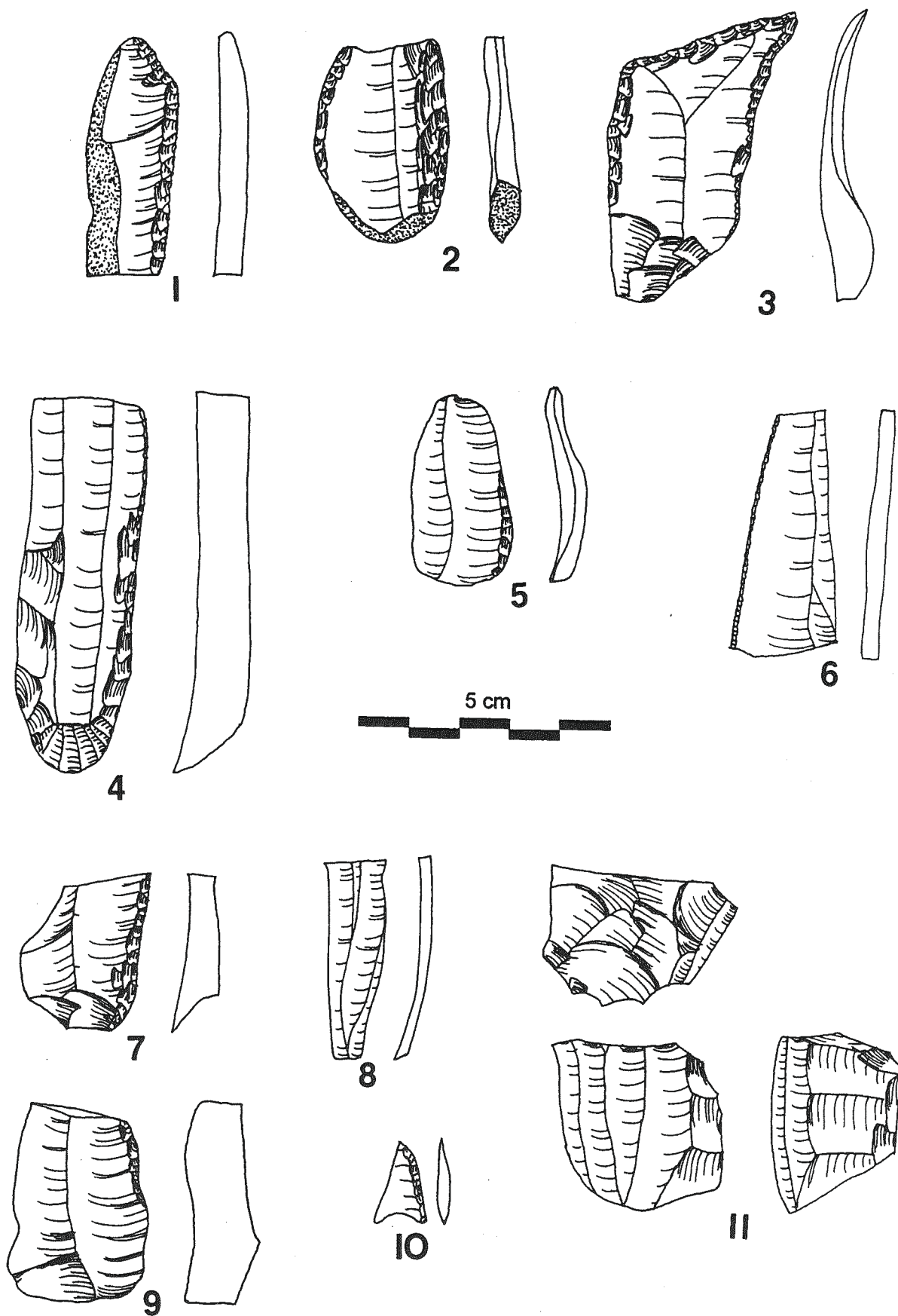
Na ślady konstrukcji naziemnej natrafiono również w części D stanowiska w Kobyłkach (ryc. 7). W strefie tej,

w obrębie warstwy kulturowej, na obszarze ok. 20 m² odkryto skupisko polepy. Piaski podłoża były tam przepalane na kolor ceglastoczerwony do głębokości 20 cm. Nie było tutaj dołków posłupowych. W obrębie skupiska polepy leżało kilka przepalonych kamieni, wśród nich dwa fragmenty kamienia żarnowego. Na polepie zachowały się negatywy plecionki z gałęzi o grubości do 3 cm. Na kilku większych bryłach zachowały się odciski pali drewnianych o grubości ponad 20 cm. Omówione pozostałości sugerują istnienie tutaj budowli o konstrukcji wspartej na słupach i ścianach wykonanych z gałęzi oblepionych gliną. Obiekt ten miał najprawdopodobniej konstrukcję całkowicie naziemną (słupy nie były zagłębione w podłożu). Kwalifikacja chronologiczna tego obiektu nie jest jednoznaczna. W strefie tej odkryto stosunkowo liczne fragmenty ceramiki z wczesnego okresu epoki brązu. Nie można więc całkowicie wykluczyć i takiego datowania opisywanej konstrukcji. Za związkiem budowli z KPL mogą natomiast przemawiać cechy technologiczne polepy. W obu konstrukcjach (w części A i D) stosowano bowiem podobną masę budowlaną, tj. glinę z domieszką trawy lub słomy.

Ryc. 5. Kobylki, stan. 7. Wybór ceramiki KPL
 Abb. 5. Kobylki, Fundst. 7. Keramikauswahl der Trichterbecherkultur
 Рис. 5. Кобылки, пам. 7. Выборка керамики КВС

1² od-
 alone
 e było
 olepy
 frag-
 ię ne-
 kilku
 anych
 gerują
 upach
 Obiekt
 ie na-
 lifika-
 aczna.
 erami-
 całko-
 struk-
 zema-
 cjach
 udow-

Ryc. 6. Kobyłki, stan. 7. Wybór materiałów krzemiennych
 Abb. 6. Kobyłki, Fundst. 7. Auswahl der Feuersteinfunde
 Рис. 6. Кобылки, пам. 7. Выборка материалов их кремня

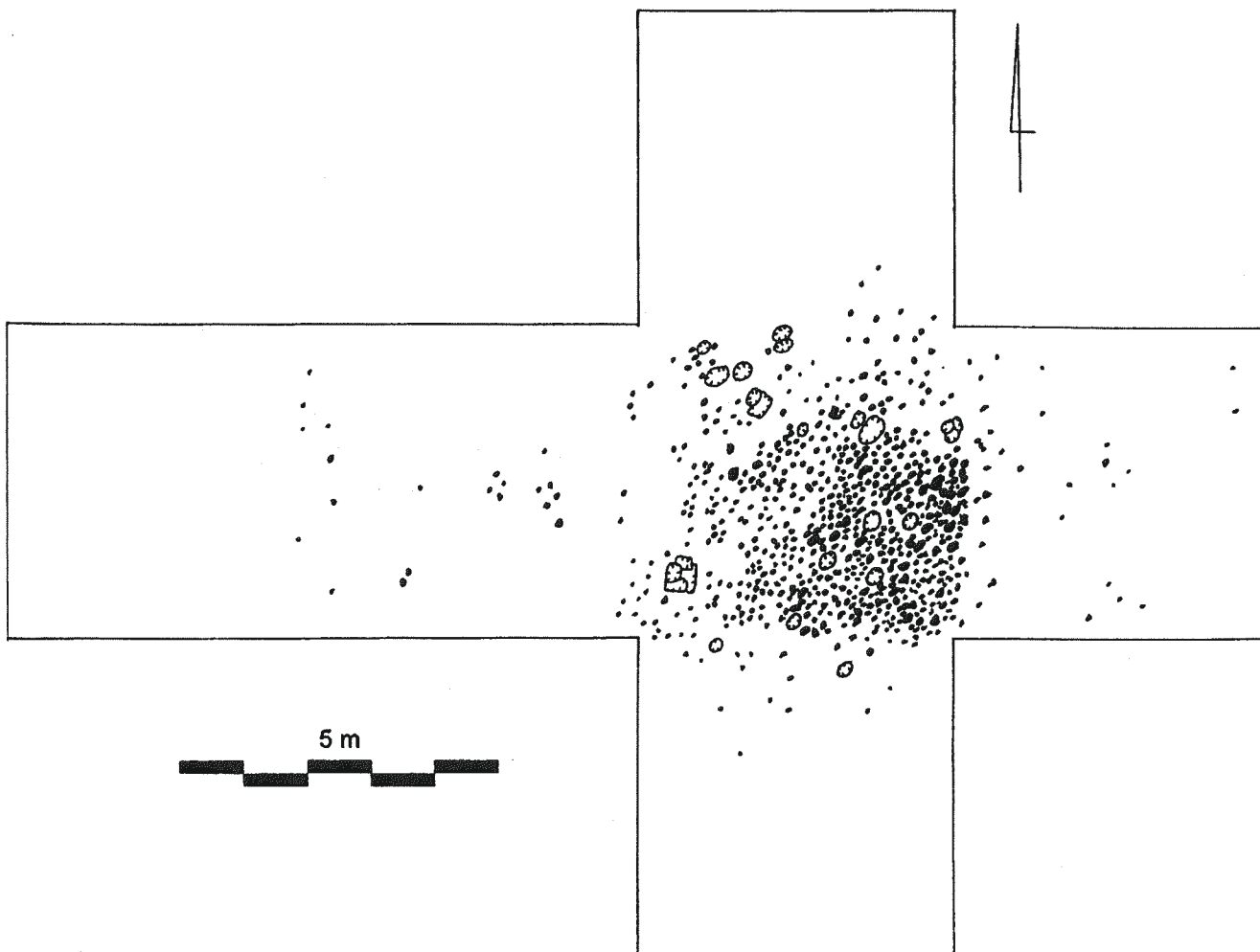
Ryc. 7
 Abb. 7
 Рис. 7

2. 3. C

C
 ustali
 czych
 słupk
 wnętr
 na Ku

3. 1. M

W
 z wcz
 ryzuj
 bach
 nym z
 amfor
 szyje
 stały

Ryc. 7. Kobyłki, stan. 7, część D. Planigrafia polepy (punkty) i kamieni (wieloboki) w warstwie kulturowej
 Abb. 7. Kobyłki, Fundst. 7, Teil D. Planigraphie der Bekleidung (Punkte) und der Steine (Vielecke) in der Kulturschicht
 Рис. 7. Кобылки, пам. 7, участок D. Планиграфия обмазки (точки) и камней (многоугольники) в культурном слое

2. 3. CHRONOLOGIA OSADNICTWA KPL

Chronologię osady KPL w Kobyłkach, stan 7 można ustalić na podstawie charakterystycznych wątków zdobniczych ceramiki. Za takie można uznać zygzak z odciskanych słupków oraz zdobienie naczyń w strefie przykrawędnej wewnętrznej. Pierwszy z wymienionych ornamentów wyznacza na Kujawach początek fazy IIIA KPL (A. Koško 1981, s. 49),

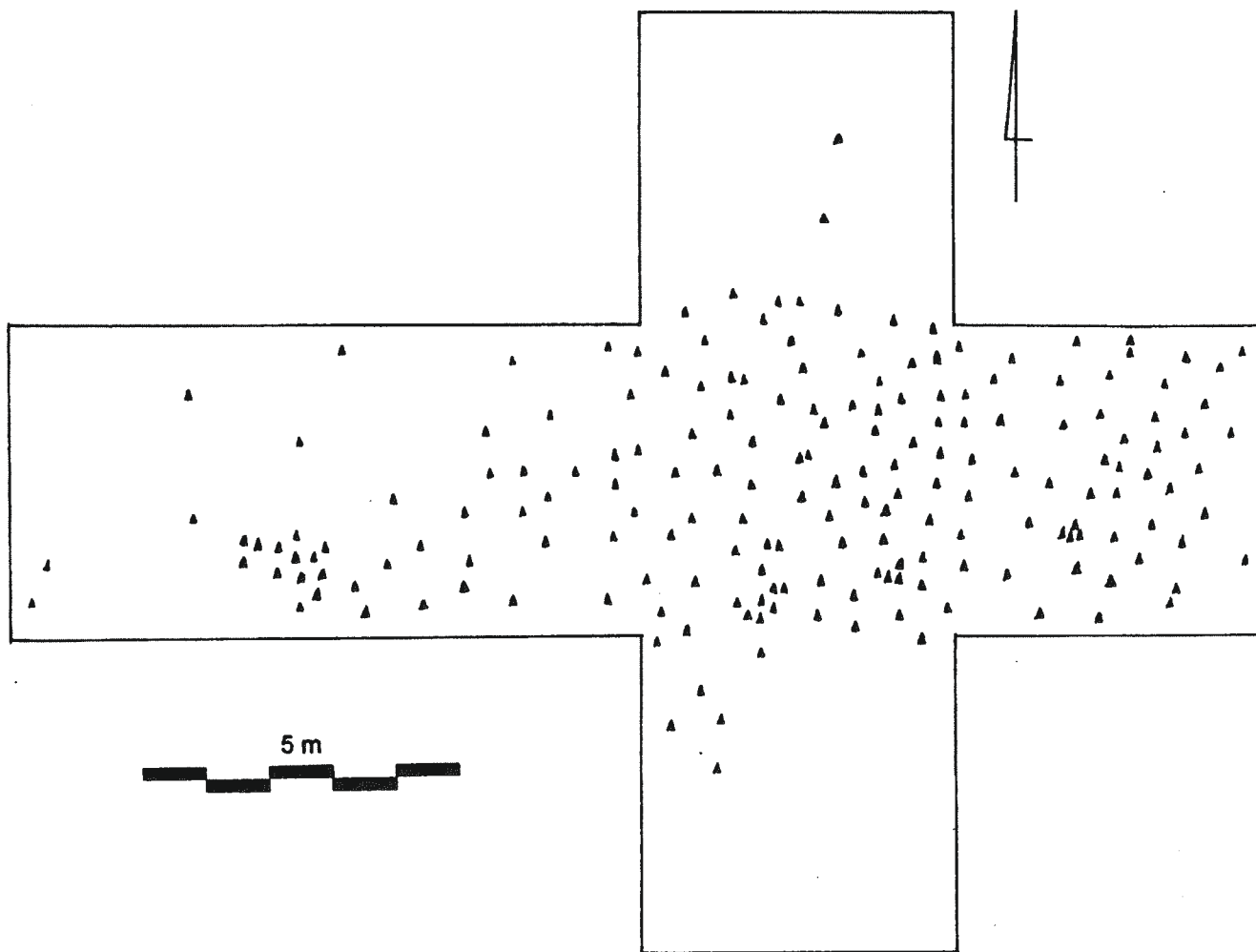
drugi zaś jest wyznacznikiem fazy IIIB (A. Koško 1981, s. 49). Nawiązując do chronologii KPL na Kujawach, datowanie osady w Kobyłkach, stan. 7, można odnosić do fazy IIIB tej kultury. Z drugiej strony, rozważając chronologię analizowanego osiedla w kontekście osadnictwa ludności tej kultury w Małopolsce czas istnienia osady w Kobyłkach, stan. 7, można odnosić do fazy II osiedla w Bronocicach (J. Kruk, S. Milisauskas 1983).

3. POZOSTAŁOŚCI OSADNICTWA Z WCZESNEGO OKRESU EPOKI BRĄZU

3. 1. MATERIAŁY

W części D stanowiska odkryto 231 fragmentów naczyń z wczesnego okresu epoki brązu (ryc. 8). Ceramika charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem, stąd trudności przy próbach odtworzenia tektoniki i wielkości naczyń. W analizowanym zbiorze zidentyfikowano fragmenty uchatech kubków lub amfor zdobione pasmami odcisków sznura dwudzielnego na szyjce i na uchach (ryc. 9: 3). Masa ceramiczna, z której zostały wykonane charakteryzuje się obecnością drobnoziarni-

stego (średnica ziaren do 1 mm) tłucznia skalnego i piasku. Powierzchnie ścianek są przetarte twardym wiechciem. Kilka fragmentów dużego naczynia, być może amfory, nie jest zdobionych sznurem (ryc. 9: 4). Naczynie to ma wyraźnie zaznaczoną, nieco pogrubioną krawędź oraz starannie wygładzoną powierzchnię zewnętrzną. Ścianki mają grubość od 4,5 do 6 mm. Cechą charakterystyczną jest domieszka dużej ilości białego tłucznia skalnego o średnicy ziaren do 5 mm. W jednym z fragmentów ziarno tłucznia ma większą średnicę niż grubość ścianki naczynia. Inną formą są garnki z za-

Ryc. 8. Kobyłki, stan. 7, część D. Planigrafia ceramiki KM w warstwie kulturowej
 Abb. 8. Kobyłki, Fundst. 7, Teil D. Planigraphie der Keramik der Mierzanowice -Kultur in der Kulturschicht
 Рис. 8. Кобылки, пам. 7, участок D. Планиграфия керамики МК в культурном слое

okrągłymi, lekko rozchylonymi krawędziami. Ścianki tych naczyń osiągają grubość do 10 mm. Pod krawędziami mają guzy zdobione odciskami palców (9: 1, 5). Domieszkę gliny stanowi tłuczeń skalny o średnicy ziaren 2 – 5 mm. Powierzchnie są szorstkie, obmazywane twardym wiechciem. Zestaw zidentyfikowanych form uzupełniają fragmenty naczyń o esowatym profilu z podłużnymi guzami umieszczonymi pod lekko zaokrągloną lub ściętą krawędzią (ryc. 9: 2). Krawędzie są zaokrąglone. Domieszkę stanowi tłuczeń skalny o średnicy ziaren do 4 mm. Ponadto odkryto fragmenty naczyń z odciskami palca oraz ułamki cienkościennego naczynia ze ściętym, zgrubionym wylewem.

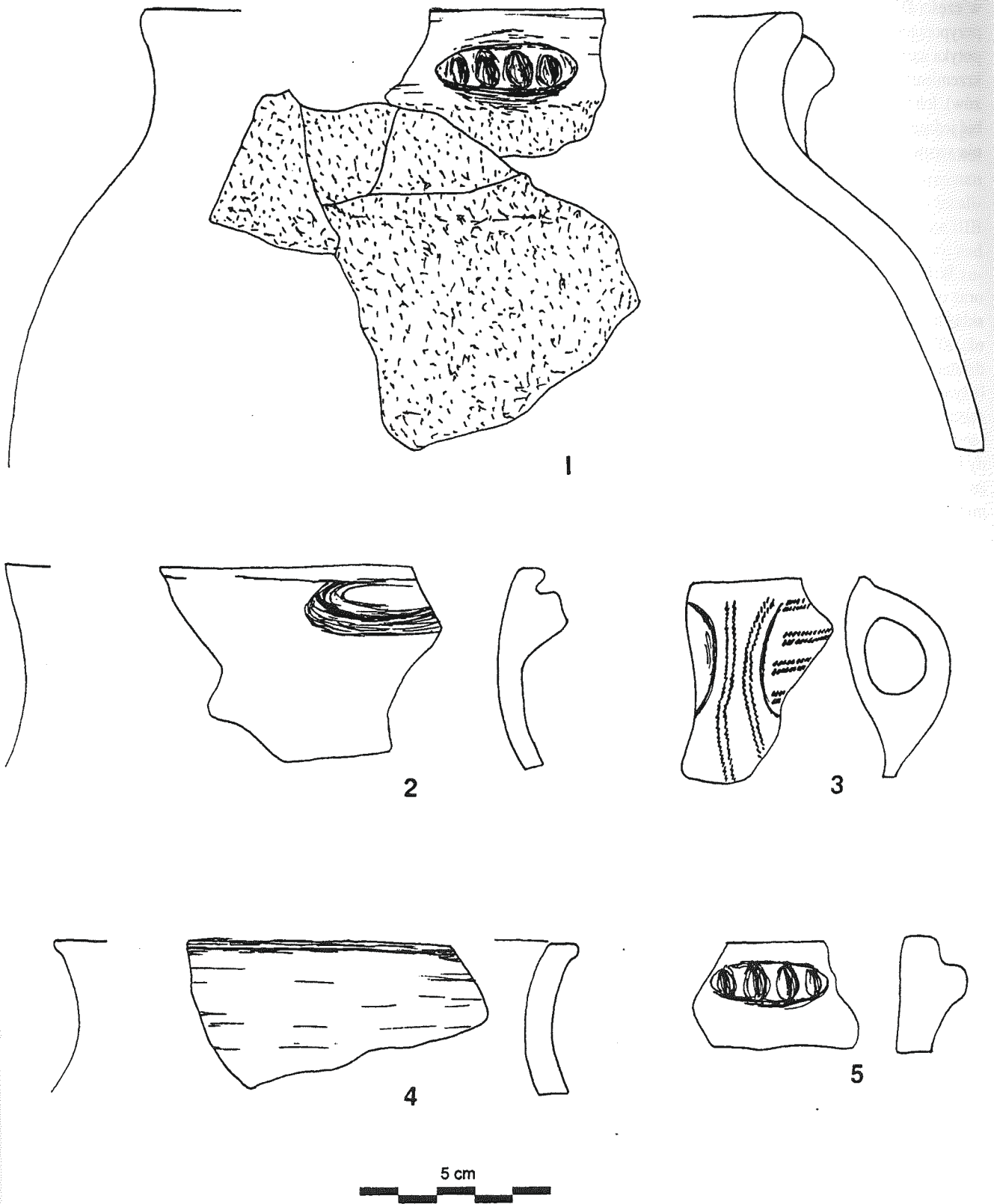
Zdecydowana większość fragmentów ceramiki nie dostarcza wystarczających argumentów do odtworzenia kształtów naczyń. Można natomiast powiedzieć, iż wykonywano je z gliny z dość dużą ilością domieszki tłuczni skalnego o wielkości ziaren od 2 do 5 mm oraz tłuczni ceramicznego. Prawie wszystkie odkryte fragmenty mają wyraźne ślady przecierania powierzchni twardym wiechciem lub miotełką.

W inwentarzu krzemiennym z „wczesnobrązowym” etapem zasiedlenia prawdopodobnie łączą się: 1 podłużny odłupek z krzemienia narzutowego z jedną krawędzią fragmenta-

rycznie retuszowaną na stronie górnej (ryc. 6: 5); 1 odłupek z negatywami odbić wielokierunkowych z krzemienia czekoladowego z jedną krawędzią częściowo retuszowaną na stronie górnej (ryc. 6: 9); 1 lekko przepalony odłupek z krzemienia kredowego narzutowego z krawędziami retuszowanymi na stronie górnej (ryc. 6: 2); 1 przepalony grocik sercowaty (ryc. 6: 10). Narzędzia takie są powszechne na stanowiskach z początków epoki brązu (np. J. Kopacz, P. Valde-Nowak 1987; A. Pelisiak 1986; 1988; 1991).

3. 2. CHRONOLOGIA

Podstawą kwalifikacji kulturowo-chronologicznej materiałów z wczesnego okresu epoki brązu z Kobyłek, stan. 7 może być ceramika. Zarówno garnki, jak i naczynia zdobione pasmami odcisków sznura dwudzielnego mają liczne odpowiedniki w inwentarzach fazy prot- i wczesnomierzanowickiej KM (np. J. Machnik 1977; S. Kadrow, J. Machnik 1997), przede wszystkim w dobrze datowanych zespołach I i II fazy budowlanej osady w Iwanowicach (S. Kadrow 1991). Na tej podstawie datowanie analizowanych materiałów można donosić do początkowych faz KM w Małopolsce.

odłupek
czeko-
na stro-
rzemie-
wanymi
rcowaty
wiskach
Nowak

ej mate-
stan. 7
zdobio-
czne od-
erzano-
Machnik
połach I
Kadrow
materia-
polsce.

Ryc. 9. Kobyłki, stan. 7, część D. Wybór ceramiki KM
Abb. 9. Kobyłki, Fundst. 7. Keramikauswahl der Mierzanowice-Kultur
Рис. 9. Кобылки, пам. 7, участок D. Выборка керамики МК

4. MATERIAŁY O NIEUSTALONEJ KWALIFIKACJI KULTUROWEJ

Znaczna część przedmiotów krzemiennych odkrytych w części D stanowiska jest na tyle niecharakterystyczna, iż przyporządkowanie ich do jednego z etapów zasiedlenia napotyka zasadnicze trudności. Do nich należą liczne okruchy krzemienia narzutowego (30 sztuk) i przepalonych (10 okazów). Ich rozmiary nie przekraczają 45 mm. Noszą ślady odbić jednego lub kilku odłupków. Taki sposób wykorzystywania surowców narzutowych jest powszechnie spotykany na

osadach KPL w dorzeczu Grabi (A. Pelisiak 2002A; 2002B; 2002C; 2003). Większość z nich odkryto jednak w części D stanowiska. Tam zaś przynajmniej część okruchów może łączyć się z osadą ludności kultury mierzanowickiej. Materiałami niecharakterystycznymi są odłupki jedno- i wielokierunkowe oraz ich fragmenty (27) oraz łuszczyki (22). Za taki należy uznać również fragment łuszczenia oraz 3 odłupki o proporcjach zbliżonych do wiórów.

5. UWAGI KOŃCOWE

W Kobyłkach, stan. 7, odkryto pozostałości osady KPL oraz osiedla z wczesnego okresu epoki brązu. Osada KPL składała się z czterech części. Każda z nich zajmowała obszar ok. 500 m². Można je interpretować jako pozostałości rozdzielających się przestrzennie gospodarstw. Rozmieszczone były na planie czworokąta w mniej więcej równych odległościach od siebie. W środku osady pozostawał niezabudowany plac. Ślady konstrukcji słupowej odkryte w części A osady i skupisko polepy z części D skłaniają do przypuszczenia, że w każdym gospodarstwie istniał naziemny budynek mieszkalny.

Pozostałości osadnictwa KM grupują się w części D stanowiska. Osiedle zajmowało obszar nie większy niż 500 m². Mamy tu zatem do czynienia z niewielką i raczej krótkotrwałą osadą. Podobne obiekty znane są z dorzecza Grabi, np. w Sięganowie, stan. 3 (A. Pelisiak 1991). Jednak dokładna charakterystyka osady KM z Kobyłek, stan 7, (podobnie jak gospodarstwa KPL istniejącego w części D tego stanowiska) nie jest możliwa, z uwagi na nałożenie się (i zmieszanie) w tej strefie pozostałości osadnictwa z obu okresów zasiedlenia. Uwaga ta dotyczy przede wszystkim materiałów krzemiennych.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Balcer B.
1975 *Krzemień świeciechowski w kulturze pucharów lejkowatych. Eksploatacja, obróbka i rozprzestrzenienie*, Wrocław.
1983 *Wytwórczość narzędzi krzemiennych w neolicie ziem Polski*, Wrocław.
- Kadrow S.
1991 *Iwanowice, stanowisko Babia Góra, cz. 1. Rozwój przestrzenny osady z wczesnego okresu epoki brązu*, Kraków.
- Kadrow S., Machnik J.
1997 *Kultura mierzanowicka. Chronologia, taksonomia i rozwój przestrzenny*, Kraków.
- Kopacz J., Valde-Nowak P.
1987 *Episznurowy przykarpcki krąg kulturowy w świetle materiałów kamiennych*, „APolski”, t. 32, s. 55–92.
- Kośko A.
1981 *Udział południowo-wschodnioeuropejskich wzorców kulturowych w rozwoju niżowych społeczeństw kultury pucharów lejkowatych*, Poznań.
- Kruk J., Milisauskas S.
1983 *Chronologia absolutna osadnictwa neolitycznego z Bronowic, woj. kieleckie*, „APolski”, t. 28, z. 2, s. 257–320.
- Machnik J.
1977 *Frühbronzezeit Polens (Übersichte über die Kulturen und Kulturgruppen)*, Wrocław.
- Pelisiak A.
1986 *Wczesnobrązowe materiały z Wrzasku – Zagłoby, stan. 1, woj. łódzkie*, „SprArch.”, t. 38, s. 177–189.
1988 *Neolityczne i wczesnobrązowe materiały ze stanowiska 1 w Bonowicach, województwo Częstochowa*, „PiMMAEL”, nr 33, s. 49–68.
1991 *Osada z początków epoki brązu w Sięganowie (stan. 3), woj. Sieradz*, „SprArch.”, t. 43, s. 153–165.
2002a *Osadnictwo, gospodarka i społeczeństwo kultury pucharów lejkowatych na piaszczystych terenach Niżu Polskiego*, Rzeszów.
2002b *Organizacja wewnętrzna osad ludności kultury pucharów lejkowatych. Dobroń, stan. 1, Polska środkowa*, „MSROA”, t. 23, s. .
2002c *Ze studiów nad osadnictwem kultury pucharów lejkowatych w dorzeczu Grabi. Andrzejów, stan. 2, woj. łódzkie*, „SprArch.”, t. 53 (w druku).
2003 *Ptaszkowice, stan. 3, woj. łódzkie. Osada kultury pucharów lejkowatych*, „MSROA”, t. 24 (w druku).

Multikulturelle neolithische Fundstelle aus dem Anfang der Bronzezeit in Kobylki, Fundstelle 7, Kreis Belchatów, Łódź-Wojewodschaft

Zusammenfassung

Die Fundstelle Nr 7 in Kobylki wurde infolge der Geländebegehungen, die 1987 im Rahmen des Projekts Arch. Bild Polens (AZP) durchgeführt wurden, freigelegt. Schon damals stellte man in ihrem Umfang grosse Zerstörungen fest. In den Jahren 1994 und 1995 führte man auf dieser Fundstelle und in ihrer Umgebung genaue Geländebegehungen und im Jahre 1995 Ausgrabungsarbeiten. Man erforschte das Gebiet von 450qm. Die Fundstelle besteht aus vier als A B C D bezeichneten Teilen. Die Ausgrabungsarbeiten fanden hauptsächlich in den Teilen A und D statt. In den Teilen A, B und C registrierte man nur Hinterlassenschaften der Trichterbecherkultur, und im Teil D wurden Materialien der Trichterbecherkultur und der Mierzanowice-Kultur gefunden. Die Sammlung der beweglichen Funde der Trichterbecherkultur bilden 357 Keramikfunde, Feuersteingegenstände und Bekleidung. Im

Teil A wurden die Überbleibsel eines Pfostenhauses freigelegt. Es wurde festgestellt, dass die Siedlung dieser Kultur aus vier räumlich gleichmässig voneinander getrennten Hauswirtschaften bestand, die auf dem Viereckplan lokalisiert waren. Ihre Chronologie kann man auf die Phase III B der Trichterbecherkultur auf dem Gebiet von Kujawy und der Phase II der Siedlung in Bronocice in Kleinpolen zurückführen.

Im Teil D der Fundstelle wurden neben den Materialien der Trichterbecherkultur auch 231 Keramikfragmente der Mierzanowice-Kultur angetroffen. Sie sind Überbleibsel einer kleinen, kurz genutzten Siedlung. Aufgrund der identifizierten Gefäß- und Verzierungsformen kann man diese Materialien im Rahmen der frühen und Protophase der Mierzanowice-Kultur datieren.

Андрей Пелисяк

Многослойный памятник эпохи неолита и начала эпохи бронзы в Кобылках, пам. 7, пов. Белхатов, Лодзское воев.

Резюме

Памятник 7 в Кобылках открыт во время археологической разведки АСП в 1987 году. Тогда же было отмечено его значительное разрушение. В 1994 и 1995 на памятнике и прилегающей территории осуществлены тщательные поисковые работы, а в 1995 году – раскопки. Исследована поверхность площадью 450 м². Памятник состоит из четырех частей, обозначенных как А, В, С и D. Раскопками охвачены участки А и D. На участках А, В и С зафиксированы исключительно следы КВС, а на участке D обнаружен материал КВС и МК. Коллекцию вещевых находок КВС составили 357 фрагментов керамики, предметы из кремня и обмозка. На участке А открыты остатки дома столбовой конструкции. Установле-

но, что поселение населения этой культуры состояло из четырех отдельных хозяйств, расположенных в пределах четырехугольника на более-менее равном расстоянии друг от друга. Его хронологию можно отнести к фазе III B КВС в Куявии и фазе II в Броночицах в Малопольше.

На участке D на памятнике, кроме материалов КВС, выявлен 231 фрагмент керамики МК, которая является следами кратковременного небольшого поселения. На основании идентифицированных форм посуды и способов ее декорирования эти материалы датируются млицкой культурой в пределах прото- и раннемежановицкой фаз.